

Софія Ткаченко

студентка 4 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України

Правові засади адміністративної відповідальності за порушення екологічного законодавства*

Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення являє собою комплекс суспільних відносин, у межах яких застосовуються адміністративні заходи впливу за винні та протиправні діяння, що порушують встановлені законодавством норми використання природних ресурсів, охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки та захисту екологічних прав громадян. Склади адміністративних правопорушень у сфері екології, види стягнень за їх вчинення, а також уповноважені державні органи та порядок застосування адміністративної відповідальності регламентуються Кодексом України про адміністративні правопорушення. Зокрема, глава 6 охоплює порушення права державної власності на природні ресурси (ст. 47–50, ст. 514), тоді як глава 7 стосується правопорушень у сфері охорони природи, використання природних ресурсів і охорони культурної спадщини [1, 325–327].

Адміністративні правопорушення класифікуються за різними сферами: використання та охорона земель (ст. 52–56), надр (ст. 57–58-1), вод (ст. 59–62), лісів і рослинного світу (ст. 63–77-1), атмосферного повітря (ст. 78–81), поводження з відходами (ст. 82–82-8), небезпечними пестицидами та агрохімікатами (ст. 83), тваринного світу (ст. 85–89), об'єктів Червоної книги України (ст. 90), біологічної безпеки (ст. 90-1), природно-заповідного фонду (ст. 91), екологічної безпеки та екологічних прав громадян (ст. 91-1–91-6), а також охорони культурної спадщини (ст. 92–92-1) [3].

Екологічні адміністративні правопорушення також можуть мати місце у промисловості, будівництві, сільському господарстві та інших сферах (гл.

* Наукова керівниця – *Тетяна Кондратюк*, доцентка кафедри аграрного земельного та екологічного права імені В.3. Янчука Національного університету біоресурсів і природокористування України

8–9), наприклад, у випадках знищення зелених насаджень (ст. 153) або порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (ст. 1729-2) [3].

До суб'єктів адміністративної відповідальності належать громадяни та посадові особи, при цьому обговорюється питання визнання юридичних осіб суб'єктами екологічних правопорушень. До адміністративних заходів впливу за вчинення екологічних правопорушень належать штрафи, конфіскація незаконно добутих ресурсів і знарядь правопорушення, позбавлення спеціальних прав, обмеження чи припинення діяльності шляхом анулювання ліцензій. Згідно зі ст. 68 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", незаконно добуті ресурси підлягають безоплатному вилученню, а знаряддя правопорушення – конфіскації, а доходи від їх реалізації спрямовуються до місцевих екологічних фондів [2].

Застосування адміністративних заходів здійснюється державними інспекторами, адміністративними комісіями рад, органами, що видають дозволи, та судами відповідно до норм чинного законодавства [3].

Для застосування адміністративної відповідальності б доречним застосовувати судову практику Верховного Суду.

Проаналізувавши доповідь судді Верховного Суду у Касаційному господарському суді, яка взяла участь у панельній дискусії VIII Харківського міжнародного юридичного форуму «Правова охорона довкілля в умовах війни, повоєнного відновлення та європейської інтеграції України» можна сказати наступне [4].

Можна навести актуальну судову практику у сфері захисту довкілля, яка в майбутньому може бути корисною не лише суддям, адвокатам та правникам, але і громадянам, права яких було порушено внаслідок військової агресії РФ проти України.

Зокрема, була наведена постанова КГС ВС від 19 вересня 2024 року у справі № 918/1356/23. У цій постанові КГС ВС чітко зазначив про важливість дотримання місцевими органами влади обов'язків щодо охорони лісів. Це рішення закріплює відповідальність місцевої влади за всі лісові ресурси на її території незалежно від їх формального статусу [5].

У постанові КГС ВС від 27 березня 2024 року у справі № 908/65/23 ВС дійшов висновку, що постійні лісокористувачі несуть повну відповідальність за стан лісових насаджень на всій території. Бездіяльність лісокористувачів може прирівнюватися до прямої провини, якщо вона призводить до збитків [6].

Щодо важливості дотримання екологічних норм підприємствами в постанові від 27 березня 2024 року у справі № 904/1942/23 КГС ВС вказав, що перевищення встановлених екологічних стандартів викидів забруднювальних речовин призводить до обґрунтованих вимог з боку екологічних інспекцій щодо відшкодування збитків [7].

В іншій справі (постанова КГС ВС від 27 червня 2024 року у справі № 904/3063/23) ВС акцентував на важливості точного та пропорційного до фактичних наслідків розрахунку шкоди, спричиненої порушенням екологічних норм [8].

Крім того, у постанові від 23 квітня 2024 року у справі № 911/1549/22 КГС ВС вказав на важливість точного документування екологічних правопорушень для успішного відшкодування збитків [9].

Також окремо увага була приділена постанові Касаційного адміністративного суду у складі ВС від 21 червня 2023 року у справі № 420/2910/22. Цим рішенням встановлено, що виконавчі органи місцевого самоврядування несуть пряму відповідальність за екологічну безпеку на своїх територіях і зобов'язані вживати заходів для усунення екологічних проблем [10].

Не менш важливими є постанови КАС ВС від 31 серпня 2023 року у справі № 640/20914/21, від 23 лютого 2024 року у справі № 400/3940/21 та від 6 травня 2024 року у справі № 300/2415/23. У них викладені правові висновки ВС у галузі захисту довкілля, зокрема щодо зупинення діяльності підприємств у сфері поводження з небезпечними відходами в разі виявлення порушень, які становлять загрозу довкіллю.

І виходячи з цього можна зазначити зі слів судді, що наразі в національній судовій практиці немає такої категорії справ, яка стосується захисту довкілля внаслідок воєнних дій. Водночас згідно зі статистикою з 2022 року до касаційної інстанції дійшло лише 50 справ щодо порушення екологічного законодавства. Однак, за словами судді, є надія, що згодом таких справ стане значно більше, адже судова система, як і держава загалом, не може стояти осторонь процесів, які відбуваються у світі, оскільки питання захисту довкілля є глобальним і йому приділяється значна увага на міжнародному рівні [4].

Узагальнюючи, можна наголосити на важливості застосування ВС у своїх рішеннях міжнародних документів для того, щоб суди першої та апеляційної інстанцій могли використовувати таку практику на своїх рівнях з метою ефективного захисту довкілля, особливо в контексті воєнних дій та відновлення країни [4].

І також підсумовуючи, хотіла б зазначити, що адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення в Україні є важливим інструментом правового регулювання охорони довкілля та природних ресурсів. Вона включає адміністративні заходи впливу на осіб, винних у порушенні встановлених екологічних норм, і спрямована на забезпечення екологічної безпеки та дотримання екологічних прав громадян. Регулювання таких правопорушень визначається Кодексом України про адміністративні правопорушення, зокрема главами, що охоплюють порушення в різних сферах охорони довкілля, таких як використання землі, вод, лісів, атмосферного повітря, а також поводження з відходами та охорона культурної спадщини.

Таким чином, судова практика Верховного Суду сприяє вдосконаленню правового регулювання екологічної сфери та забезпеченню ефективного захисту довкілля, особливо в контексті воєнних дій. Це допомагає не тільки захищати екологічні права громадян, а й сприяти міжнародному співробітництву в рамках екологічної безпеки та відновлення країни.

Література

1. Хом'яченко С.І., Пташніченко Т.В. Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення//Безпека людини в умовах глобалізації: сучасні правові парадигми: VII Міжнародна науково-практична конференція, Київ, Національний авіаційний університет, 24 лютого 2017 р.: тези доповіді–Тернопіль: Вектор, 2017.–Т. II.–С. 325-327.
2. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища". Веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
3. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2021. – 190 с.
4. Актуальна судова практика у сфері захисту довкілля: суддя ВС розповіла про нові правові стандарти. Веб-сайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1678488/>
5. Постанова від 19.09.2024 по справі 918/1356/23 Касаційний Господарський суд Верховного суду.
6. Постанова суду № 908/65/23 від 27.03.2024 Касаційний Господарський суд Верховного суду.
7. Постанова від 27 березня 2024 року у справі № 904/1942/23 КГС ВС
8. Постанова КГС ВС від 27 червня 2024 року у справі № 904/3063/23
9. Постанова від 23 квітня 2024 року у справі № 911/1549/22 КГС ВС
10. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі ВС від 21 червня 2023 року у справі № 420/2910/22.

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**